

ACTA MUSEALIA

Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně
a Muzea regionu Valašsko, Vsetín

XV

2017/1–2

RECENZE

Miroslava Štýbrová: Docela obyčejné boty. Boty neobyčejně zvláštní.

Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Zlín 2017, 262 stran.

ISBN 978-80-87130-42-1

Jedinečná zlínská sbírka obuvi se dočkala svého katalogu

Marie Borošová

Výběrový katalog exponátů obuvnického muzea doplněný historií sbírky obuvi, obuvnického řemesla a základní obuvnickou terminologií s názvem *Docela obyčejné boty s podtitulem Boty neobyčejně zvláštní*, vydalo koncem roku 2017 Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně. Muzeum tím podle slov ředitele Pavla Hrubce splácí svůj dlouholetý dluh vůči návštěvníkům

Zlínská sbírka historické obuvi čítá přes pět tisíc položek a vyčlenit z ní malou část pro reprezentativní výběr nebylo vůbec jednoduchým úkolem. Za třicet let profesního života prožitých nadšeným budováním sbírky a houževnatým výzkumem se autorka Miroslava Štýbrová naučila vnímat obuv s patřičnou úctou k obuvnickému řemeslu a nechává se fascinovat osobitými příběhy bot, jejich historií, úlohou v dobovém kontextu i nadčasovostí designu. Proto je její výběr pro katalog pečlivě promyšlený.

Každý uvedený předmět znamená mnohem víc než jen exponát. Autorka zahrnuje čtenáře pouhým popisem prezentovaných předmětů, údaji o jejich rozměrech nebo použitých materiálech, jak bývá v podobných katalogích obvyklé. Důležitou roli hrají příběhy, kterými promlouvají nejzajímavější exponáty zlínské sbírky. Při zpracování klade důraz na unikátní typy obuvi, historickou hodnotu či atraktivitu exponátu, a to nejen z hlediska technologického či módního. Čtenáře jistě překvapí, že obuv není jen užitným nebo módním doplňkem šatníku, ale má mnohdy i význam symbolický, rituální. Jako je tomu například u indického sandálu „paduka“.

První kapitola je věnovaná tradiční evropské lidové obuvi. Kromě klasických typů lidového obouvání běžného na našem území, jako jsou dřeváky, krpce a holínky, jsou představeny i výjimečné druhy, například pletené opánky srbských pastevců nebo tradiční řecká obuv „tsarouhi“, v knize obohacená příběhem statečného řeckého strážce. Zajímavé jsou také informace o obouvání na území Ruska a Ukrajiny, zastoupené typickými láptěmi pletenými z březového lýka, tanečními holínkami „Ichigi“, určenými pro domorodý tanec kozáček nebo obuvi ze sobí kožešiny, věnované muzeu turisty ze Sibíře.

Kapitoly druhá až čtvrtá představují atraktivní soubor cizokrajné obuvi dokumentující vývoj obouvání celého světa v rozpětí od 19. do 21. století. Nabízejí obuv z Turecka, Sýrie, Afghánistánu, Íránu, Pákistánu, Indie, Mongolska, Tibetu, Japonska, Filipín, Austrálie, Etiopie, Burkiny Faso, Keni, Senegal, Ugandy, Maroka, Labradoru, Kanady, Severní Ameriky a Austrálie. Zde je zřejmé, jak odlišné mohou být technologické postupy výroby obuvi na různých kontinentech vyplývající z rozdílnosti životních podmínek, dostupných zdrojů i místních tradic.

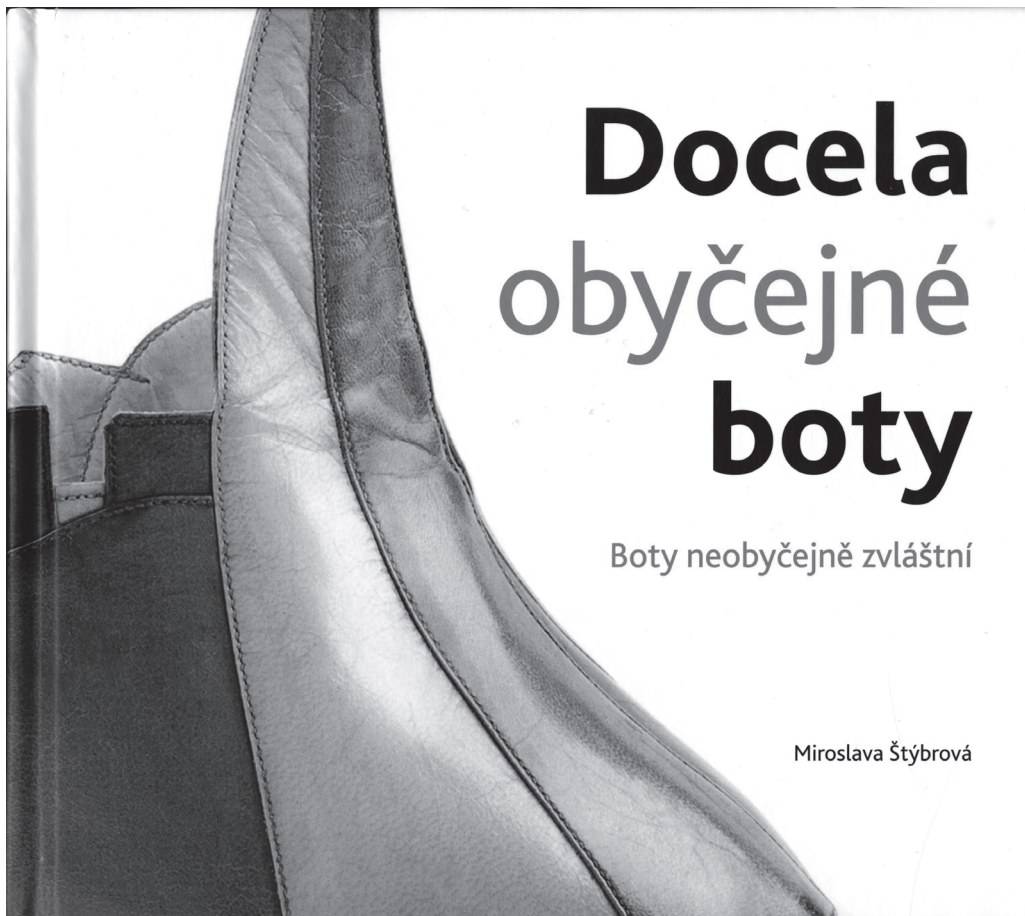
Prezentovány jsou výjimečné typy obuvi, například pantoflíčky „kub-kab“ určené ženám v tureckých harémech, střevíc zvaný „huapandi“ se středovým podpatkem z oblasti Mandžuska, čínské hedvábné střevičky „t'in-lien“ pro ženy, kterým byla záměrně deformovaná chodidla nebo australská obuv „kadaitja“ z peří pštrosa emu a ženských vlasů, jež byla ještě na sklonku 19. století součástí krvavého rituálu. U mnohých exponátů jsou uvedeny původní cizokrajné názvy, které působí tajuplně i když je jejich význam velmi prozaický.

Pátá kapitola s názvem *Proměny evropské obuvi* se zabývá chronologicky rozsáhlou etapou od středověku až po design 20. století. Nejstarší epochy jsou prezentovány jen několika typickými vzory a největší prostor je věnován produkci firmy Baťa

od roku 1894 do 1945. Zlín a Baťa patří neodmyslitelně k sobě a u zrodu zlínské sbírky obuvi stojí právě zaměstnanci Baťových závodů, kteří přivezli unikátní exponáty z celého světa. Kniha dokumentuje úspěchy československého obuvnictví, poukazuje na vynikající prezentaci obuvnického řemesla na světových výstavách v letech 1939, 1958 a 1967. Zabývá se i módními vzory obuvi. V éře 20. století byly například nepřehlédnutelnými pojmy „burianky“ což byly pánské polobotky, galoše zvané „šedý mor“, zvlášť elegantní lodičky „bruselky“ nebo naopak masivní „brikety“ 70. let. V této kapitole se autorka zmiňuje také o současném designu a výuce mladých designérů. Prostřednictvím několika ukázek jsou představeny i kuriozity, z nichž stojí za pozornost především replika obuvi pravěkého Ōtziho.

Součástí publikace je rovněž studie zabývající se vznikem a vývojem sbírky historické obuvi ve Zlíně. Její základy jsou těsně spjaty s dějinami firmy Baťa a jsou kladeny do druhé dekady 20. století..

V kapitole věnované vývoji ševcovského řemesla se autorka věnuje především jeho úrovni na našem území v epochách od období Velkomoravské říše po 19. století. Popisuje typickou hierarchii vládnoucí v dílně i vliv cechovního systému, které-

Obálka publikace *Docela obyčejné boty. Boty neobyčejně zvláštní.* |

Barokní a rokokové rozmařilosti

Udržet krok s módním diktátem a dostat všem příkazům ohledně vzhledu, to znamenalo v éře rokoka spoustu výdajů. Dvořanům se nedostávalo peněz a mnozí z nich se topili v dluzech. Důležitější než ševci se od šovka velkého světa víceméně očekávalo. Dámské střívice byly zhotovovány z drahých materiálů a nákladně zdobeny. Imperativem v obouvání byla nedbalá eleganc, pokud je možné tímto moderním výrazem označit něco tak velkolepého, rafinovaného a přemířně zdobeného, jako byla aristokratická rokoková móda. Zatímco účesy a oděv měly často výstřední až extrémní podobu, obuv si uchovávala poměrně vysokou míru elegance a nevyznačovala se přílišnými výstřelky. To však platilo pouze pro formy obuvi, nikoliv pro jejich množství. Tak například francouzská královna Marie Antoinetta, proslulá svým rozsáhlým botníkem, objednávala každý týden nové boty. Do královského paláce přicházely účty i za čtyři páry střeviček během jediného týdne, takže v pozůstatosti mannatratné francouzské panovnice bylo shromážděno přes pět set párů luxusní obuvi, a to i přesto, že většinu obuvi, kterou vlastnila, pravděpodobně rozdala. Mnohých z nich měla na nohou jen jedinkrát.

Módnímu diktátu francouzského dvora podléhala aristokracie v celé Evropě a ševci se přeháněli v napodobování francouzského stylu. A tak není divu, že i v Čechách se našly opravdové skvosty obuvnického řemesla.

MJVM Zlín, inventární číslo O 2103, dámský střívec z hedvábí byl ozdoben bohatou výšivkou ze stříbrných dracounů, Francie, 1770–1720.

MJVM Zlín, inventární číslo O 808, dámské střívice z hedvábí zdobeného jemnou flórální výšivkou a s podpatkem potaženým kožíkou, Podlipsko, Východní Čechy, 1770–1785.

barokní a rokoková obuv

Ukázka z publikace Docela obyčejné boty. Boty neobyčejně zvláštní. |

Opánky tsarouhi pro řeckou čestnou stráž. |

Ženská treпка haupandi. |

mu se obuvníci podřizovali od gotiky až do poloviny 19. století. Následují informace o počátcích a rozvoji mechanizace výroby 19. století.

Užitečnou součástí publikace je také slovník pojmů z oboru, sestavený podle dobové literatury a dochovaných lidových či slangových názvů. Obsahuje stručnou definici různých termínů, z nichž ještě mnohé můžeme příležitostně zaslechnout, ale uniká nám jejich pravý význam. Čtenář se například dozvídá jak vypadaly trampky, kanady, pemsy, kdo to byl prfák, co je verpánek a fidlovačka, že semiš není zámiš, z čeho se vyráběl a k čemu sloužil pop.

Publikace je psána lehkým, čtivým a přitažlivým stylem, který není na úkor kvalitních, výzkumem podložených informací. Nespornou obsahovou atraktivitu se ale nepodařilo podepřít i atraktivitou grafického zpracování. Je škoda, že oceněný vizuální styl expozice se nestal základem grafického řešení katalogu, který ji má doprovázet.

Výběrový katalog obuvi Docela obyčejné boty – Boty neobyčejně zvláštní (připravila Mgr. Miroslava Štýbrová; autorem fotografií je Petr Huser) vydalo v roce 2017 muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně (262 stran; ISBN 978-80-87130-42-1). Byl z velké části financován z dotačního programu Ministerstva kultury České republiky na podporu projektů zaměřených na poskytování standardizovaných veřejných služeb muzeí a galerií. Je určen návštěvníkům muzejní expozice *Princip Baťa: Dnes fantazie – zítřka skutečnost*, která získala první místo v Národní soutěži Gloria Musaealis 2013. Zaujme ale i odborníky a širokou obec zájemců o obuvnické řemeslo.

Česká verze katalogu je k dostání v objektu 14-15 BAŤŮV INSTITUT, konkrétně v budově 14, Vavrečkova 7040 ve Zlíně za 250 Kč. Vzhledem k ojedinělosti celé sbírky by bylo velmi užitečné připravit v dohledné době i jeho anglickou verzi.

Mušské sandály typu paduka zvané khadaun. |

Střevíčky zvané zlaté lilie nebo lotosový květ. |

Taneční holínky z oblasti Krymu a Kavkazu. |